

א) "לפניו לא היה ארבה כמהו, ואחריו לא היה כן"

1. רמב"ן שמות פרשת בא פרק י פסוק יד

ואחריו לא היה כן - הכתוב מודיע אותנו מדרך הנבואה שאחריו לא היה כן.

יא וכתב רש"י ואותו שהיה בימי יואל שנאמר בו כמוהו לא נהיה מן העולם (יואל ב ב), למדנו שהיו גדול משל משה, אותו של יואל היה על ידי מינים הרבה שהיה יחד ארבה וחסיל וילק וגזם, אבל של משה שלא היה אלא מין אחד, וכמוהו לא היה ולא יהיה.

- וקשה עלי מאמר הרב, שהרי כתוב (תהלים עח מו) ויתן לחסיל יבולם ויגיעם לארבה, וכתוב (שם קה לד) אמר ויבא ארבה וילק ואין מספר. + ואולי יאמר הרב שהיה מין הארבה של משה גדול משל יואל, ושאר המינים של יואל גדולים משל משה. - ואלה דברים בטלים.

יא אבל "בכל גבול מצרים" נמשך, לפניו לא היה כן ארבה כמוהו ואחריו לא היה כן שם. ויתכן כי בעבור היות ארץ מצרים לחה מאד ביאור, לא יהיה שם ארבה גדול, כי דרכו לבא בשני עצירת המטר, וכאשר הוא מוזכר ביואל (א כ).

יב וכתב רבינו חננאל בפירוש התורה שלו מעת עתרת משה רבינו ועד עכשיו אין ארבה מפסיד בכל מצרים, ואם יפול בארץ ישראל ויבא ויכנס בגבול מצרים אינו אוכל מכל יבול הארץ כלום עד עכשיו, ואומרים כי זה כבר ידוע הוא לכל, בא וראה, כי בצפרדע אמר (לעיל ח ה) רק ביאור תשארנה, ולפיכך נשאר אלתמצ"ח עד עכשיו, אבל בארבה כתוב לא נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרים, ועל זה נאמר (תהלים קה ב) שיחו בכל נפלאותיו. עד כאן לשון הרב.

יג ודעתי בפשט הכתוב, כי בעבור שמכת הארבה רגילה לבא לפעמים בכל הדורות, ועוד שבאה זאת כדרך המקרים כי רוח הקדים נשאו, בעבור זה אמר כי היה גדול מאד מכל אשר נהיה במקרה העולם, כי לפניו ואחריו איננו בא כמוהו, ובגדלו ידעו כי מכת אלקים היא שאין רגילות לבא כן באחד הזמנים, וגם אותו של יואל מכה מאת אלקים.

ב) "החודש הזה לכם"

2. רמב"ן שמות פרשת בא פרק יב פסוק ב

החדש הזה לכם ראש חדשים - זו מצוה ראשונה שצוה הקב"ה את ישראל על ידי משה, ולכן אמר בארץ מצרים, כי שאר מצוות שבתורה היו בהר סיני, או שבא לומר בארץ מצרים, לא בעיר מצרים, כמו שאמרו רבותינו (מכילתא כאן) חוץ לכרך.

א והיה ראוי שיאמר תחלה דברו אל כל עדת ישראל לאמר החדש הזה לכם וגומר הפרשה, אבל משה ואהרן הם במקום ישראל, ואמר "לכם" כנגד ישראל לדורותם, וחזר ואמר דברו אל כל עדת ישראל, שיצום במצות שעה לקחת פסח מצרים מבעשור.

ב ולפי מדרשו "לכם" לומר שקדוש החדש צריך בית דין מומחין (ר"ה כה ב). ולכן לא נאמר בתחלה "דברו אל כל עדת ישראל", שאין בקדוש החדש אלא משה ואהרן וכיוצא בהם.

וטעם "החדש הזה לכם ראש חדשים", שימנו אותו ישראל חדש הראשון, וממנו ימנו כל החדשים שני ושלישי עד תשלום השנה בשנים עשר חדש, כדי שיהיה זה זכרון בנס הגדול, כי בכל עת שנזכיר החדשים יהיה הנס נזכר, ועל כן אין לחדשים שם בתורה, אלא יאמר בחדש השלישי (להלן יט א), ואומר ויהי בשנה השנית בחדש השני נעלה הענן (במדבר י יא), ובחדש השביעי באחד לחודש וגו' (שם כט א), וכן כלם. וכמו שתהיה הזכירה ביום השבת במנותינו ממנו אחד בשבת ושני בשבת, כאשר אפרש (להלן כ ח), כך הזכירה ביציאת מצרים במנותינו החדש הראשון והחדש השני והשלישי לגאולתינו, שאין המנין הזה לשנה, שהרי תחלת שנותינו מתשרי, דכתוב (להלן לד כב) וחג האסיף תקופת השנה, וכתוב (שם כג טז) בצאת השנה, אם כן כשנקרא לחדש ניסן ראשון ולתשרי שביעי, פתרונו ראשון לגאולה ושביעי אליה. וזה טעם ראשון הוא "לכם", שאיננו ראשון בשנה, אבל הוא ראשון לכם, שנקרא לו לזכרון גאולתינו. וכבר הזכירו רבותינו זה הענין, ואמרו שמות חדשים עלו עמנו מבבל (ירושלמי ר"ה א ב, ב"ר מח ט), כי מתחלה לא היו להם שמות אצלנו, והסבה בזה, כי מתחלה היה מניינם זכר ליציאת מצרים, אבל כאשר עלינו מבבל ונתקיים מה שאמר הכתוב (ירמיה טז יד - טו) ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון, חזרנו לקרא החדשים בשם שנקראים בארץ בבל, להזכיר כי שם עמדנו ומשם העלנו הש"י. כי אלה השמות ניסן אייר וזולתם שמות פרסיים, ולא ימצא רק בספרי נביאי בבל ובמגילת אסתר. ולכן אמר הכתוב בחדש הראשון הוא חדש ניסן, כמו הפיל פור הוא הגורל (שם). ועוד היום הגוים בארצות פרס ומדי כך הם קוראים אותם ניסן ותשרי וכלם כמונו. והנה נזכיר בחדשים הגאולה השנית כאשר עשינו עד הנה בראשונה.